కోనేరు

(కవి)

కవికొండల వేంకటరావు.

కోనేరు.

కొండకోలను ——— గిరిసితోత్పల ——— శీర్షక.

కృతి.

కవి

కవికొండల వేంకటరావు, బి. ఎ., బి. ఎల్.,

అభినవాంధ్ర కార్యస్థాన సుప్రకాశితము.

మొదటి కూర్పు.

1930.

వెల రు 0—4—0.

సర్వస్వామ్యములు కవివి.

శ్రీ తారా మహా ముద్రాక్షరశాల, ముద్రితము.

నరసాపురము.

ఇదొక చిన్న ప్రహసనము.

రచన. స్ఫురణ.

10—11—1923. నరసాపురము.

ఇందువచ్చు పాత్రలు

పుల్లమ్మ
సావిత్రి
భావమ్మ
వెంకమ్మ
రామమ్మ } కులకాంతలు.
రుక్మిణమ్మ
వరహా.
సత్యవతి.

— కోనేరు కాపలా కాసేవాండు — గోపకుండు. —

ఇందలి దృశ్యములు.

౧. పల్లెటూరి వీధి.

౨. కోనేటిగట్టు.

౩. నీరాటరేవు.

౪. దూరంగా రావిచెట్టు, గౌరిదేవి రాతివిగ్రహము, దగ్గఱగా తుమ్మిపూలుపూచిన చిన్న మొలకలు.

౫. గౌరిదేవి.

కోనేరు.

విఘ్నేశ్వరుని కృప విఘ్నంబులేక
యల సరస్వతి దయ నందంబు సెడక
యమ్మలా రక్కలారా డెద మిపుడు
హాస్యంబు నీతియు నలవడఁ జేయు
నచ్చుపుఁ గత, సూడు డాదరబుద్ధి.

దృశ్యము ౧ పల్లెటూరు వీధి.

పుల్లమ్మ:— లోకమంతకూ పొద్దున్నే తెల్లారితే నాకు జాం
పొద్దెక్కినా కాకులు కావవు. అదేంఖర్మమో
సాటివారంతా చెరువుకు మంచినీళ్ళకెడుతూవుంటే
నాకింకా గుమ్మంలో ముగ్గెట్టుకోవడమన్నా కాలేదు
[అని వాకిట ముగ్గుపెట్టుకొనుచుండును.]

సావిత్రి:—[చెఱువునకు నీళ్లకై బోవుచు, పుల్లమ్మను జూ
చి] ఏంవమ్మో! పుల్లమ్మత్తా! ఇంకా ముగ్గులెడుతూ

నే యున్నావు?

పుల్లమ్మ:—[అట్టె ముగ్గుచెయ్యి దులుపుకొనుచు వెనుకకుఁ జూచి] సమయానికొచ్చావు. కోడలా! ఉండు. ఉండు. నేనూ చెఱువు కొస్తున్నా. [లోనికిఁ బోవు]

సావిత్రి:—రా! ఇక్కడే నుంచుంటా. [అని యాగును.]

పుల్లమ్మ:—[లోపలనుండి యొకబిందెతో గబగబ యీవలకు వచ్చుచు పిల్ల కాలికడ్డుపడుట నభినయించి] ఓసి! రాలుగాయిముండా! నా వెనకాలే మిడుక్కుపోతేయింట్లో అణిగుండలేవు? ఎక్కడకు వెళ్లినా వెన్నమ్మలాగు వెంటాడిస్తావు. [అని కొట్టనుద్దేశించి కొడుకును నిగూపించి] ఒరేవు! రామిగా! రాలిపోయావురా! ఎక్కడ చచ్చావు. అంతా నేను చెఱువుకు వెళ్లేటప్పుడే హతంవాచుతాడు. [అని యత్తగారినుద్దేశించి] కాస్సేపు మనమరాల్ని చూసుకుంటూ వుండలేవుటమ్మా? పొయ్యిమీద ఎసరబెసాలే ఇంతలోకే ప్రాణాలుపోవు. ఈవల గొళ్లెమేసి పోతున్నానమ్మో [అని వీధితలుపు వీవల గొళ్లెమేసి] దిక్కుమాలిన సంతగాని నడువమ్మా నడవు. వెళ్ళేదాన్ని నిన్నుకూడా ఆపా. [అని సావిత్రితో గలిసి

నడచు]

సావిత్రి:—అత్తా! ఏమిటమ్మా! ఎప్పుడూ గందరగోళమే. బయట పడేశావు. పయట సరిగా సద్దుకో. చెఱుపుకు వెళ్లి సందిలోన్నీ తెచ్చుకోవడాని కింతహడావిడా?

పుల్లమ్మ:—నేనాడాన్ని కాబట్టి నాకు హడావిడి, బయట పడ్డమూసుక్కు! మీరంత్తా మగాళ్ళు. మీకేహడావిడిష్టూ వుంటుంది? [అని పయట సద్దుకొనును.]

సావిత్రి:—అప్పుడే ఏమిటో అన్నావనే?

పుల్లమ్మ:—కాదోమరి. ఈవేళ పథ్యంతినవచ్చునని వైద్యుం డన్నాడు. అన్నాడో లేదో ఏమంటే ఏంవిందో నల్ల మందూముండ.

సావిత్రి:—మీ అత్తగారేనా?

పుల్లమ్మ:—అత్తగారే! దాని మొహాన్ని నిప్పులొయ్య. మొగం కడుక్కోకుండానే పొట్లకాయ పోపునేస్తూ! బీరకాయ పచ్చడిచేస్తూ! కారప్పొడి చేశావా? కత్తివేపాక్కోశావా? ఎసరడెయ్యి, పెసరట్టు చెయ్యి, అని నావిముకులు కట్టుబోను కనుక ఎలకలు కొట్టికేస్తాయి ఆలా ఒకమూల కొట్టికెయ్యడం, ఒకమూల

కూసుకుంక చిట్టుబుట్టుమంటూ చెలువుకు వెనకా
లే వస్తానని చెంగట్టుకు దిగలాగడం. చస్తున్నా ఏం
వనుకున్నావో!

సావిత్రి:—మీఆయన కాసంతసేపు చంటిపిల్లను కనిపెట్టి
తియ్యరటమ్మా!

పుల్లమ్మ:—మాయింటాయనా? ఆయనంతా అదోమా
యం. టింగురంగామని వెండ్రుకలు నెఱసిపోతున్నా
గాని 'కాంగ్రిపింగు'దువ్వి ఉప్పిడిపిండో మినుపకుడుంవో
డబ్బులపాటివారి కొట్లోకొట్టిడబ్బెట్టి అప్పుడే ఎక్క
డో చీట్లాడుతూవుంటారు. నేకాపరాని కొచ్చినప్ప
ట్నించి అదేమచ్చు. రెండు జాములకు అదేజావు బ
ద్దేజావు.

సావిత్రి:—అబ్బాయి రాముడు?

పుల్లమ్మ:—వాడో దేశదిమ్మరి. వాడి అజాపజా ఎవరికై
నాకావాలా? వాడిజోలా శొంతా! పిల్లని తియ్యడాని
కన్నా వుండకుండా తరవాణికుండా వణ్ణము తిని తిరి
పాదిలాగు అస్తమానం ఊరట్టుకు తిరుగుతాడు. మ
ళ్ళీ అంతా నన్ను సుఖపెట్టేవారే. చెబుతే నమ్ము
తావో లేదోకాని నీపేరింటి సావిత్రిసాక్షిగా యమ

లోక మనుభవిస్తున్నా, ఆపిశాచపుకాణాచి ఆచా రానికి నేను చద్దివణ్ణం తిని వంటచేస్తే పనికిరాదు. ఈ పొద్దు నిజంగా చస్తున్నా. అందులోకి చూడు ఇల్లా లా! చూడు. నాలుగు రోజులునుంచి రెండుపూట్లా పొయ్యి కాక ననుకుంటాను. కన్నెగాతికే పోస్తా. ఎఱ్ఱ గా ఎఱుపులు. తెల్లారేసరికి అంటుకుపోయి నల్లచె ప్పలు ఎంతకూవిడవు? [అని కళ్ళు జూపును]

సావిత్రి:—దానికేమీ లేదు. జోడెట్టుకుంటే కుదురుతుంది.

పుల్లమ్మ:—చెప్పలుజోడా?

సావిత్రి:—చెప్పలుజోడైతే కళ్లకెందుకు చెబుతాను?

పుల్లమ్మ:—ఈనవడా ఆదవడా చెబుదువు. కంతకుదగ్గ బొం తవి. మాటలు నేరుస్తున్నావు నన్నూర్చినేను, చెప్పలు జోడుకాకపోతే యింకేం జోడుంది. ఈ గ్రాజోడ్లా వియ్యపురాలా అన్నారు. వియ్యపురాళ్లోడా?

సావిత్రి:—ఆ జోడైతే చెప్పలుజోడుకంటేకూడా బాగాప నిచేస్తుంది.

పుల్లమ్మ:—ఆడపిల్లలను కంటున్నావులేఁగాని చెప్పవో!

సావిత్రి:—కళ్ళజోడు. ముక్కుమీంద నొక్కుస్తుంది. రెండు కళ్ళను ధగధగ లాడిపోతూఉంటుంది. చెప్పితేకంటా

సింగారిస్తుంది. అదివుంటే నీకు వేతే ముక్కుపుడక కక్కఱలేదు. చెవల్ని జుంకా లక్కఱలేదు. చూస్తుంగాని మాఆడబిడ్డ ఈలావస్తుం దిప్పుడు. ఆవిడ కళ్ళునంటాయి. అదిగో! [అని దూరమునఁజూపును]

పుల్లమ్మ:—ఏమిటి? ఆవిడూరికే వెట్టిపిల్లినదాని లాగాలా పరుగెడుతూంది. కాస్తిలా కేకెయ్యవో? కాలికి చడాపులున్నట్టున్నా యేంవిటి? అదేంవిట మ్మో! గోడుగుకూడా విప్పుతూంది. చెఱువుకేనా ఏంవిటి ఆరావడము.

సావిత్రి:—చెఱువుకే.

పుల్లమ్మ:—అవైతే బిందైనా చెంబైనా అక్కఱలే.

సావిత్రి:—ఆవిడూఱికే చెఱువు చూడ్డానికి వస్తూంది.

పుల్లమ్మ:—దిబ్బాదిరుగుండం చూడ్డాని కేంకాదు? ఆలాఅంటే నీఆడబిడ్డ నన్నానని అప్పుడే నీకు అలక కాంబోలు.

సావిత్రి:—నాకేంఅలక మ్మో తుంటికొడితే పళ్ళురాలాయని

పుల్లమ్మ:—నీకు అలక లేకపోతే ఏదీ ఒకమాటు పకపకానవ్వి ఆవిడగార్ని అక్కడుండనమ్మో అని ఒక్కమాటు కేకవెయ్యి. నీవు వెయ్యలేకపోతే నేనే వే

స్తా. ఓవిడా! ఓవెఱ్ఱి ఆవిడా! వెఱ్ఱివేషకాయ. వెన క్కిచూడనే చూడదు. ఆవిడ పేరేవరు సావిత్రీ!

సావిత్రి:—వరహా. ఈవీధికిరాక ఆమె అలా మళ్ళిపోయిం ది. చుట్టుదారిని వస్తుందనుకుంటూ చెవులుకట్టుకు.

పుల్లమ్మ:—వడహా! [అని కేక వేయును] వడహా! ఆ పేరు నా కు తిరగదో?

సావిత్రి:—తిరగడాని కెప్పుడైనా చదువుకుంటేనా? వరహా! [అని కేకవేయుచుండును.]

పుల్లమ్మ:—వరహాఅంటే వరహారాలేదుకాని భావన జీలక ఱ్ఱ వచ్చింది.

[భావమ్మ అను ఆమె బిందెతో ప్రవేశము]

భావమ్మ:—వరహాకాదు మొహరీ. ఏమిటి సావిత్రీ! నీ కూడా బొత్తిగా మతిపోతూవున్నట్టుంది. వీధమ్మ ట మగవాళ్లు వస్తుంటారన్న మాటైనా లేదు.

పుల్లమ్మ:—భావమ్మొదినా! దానికూడాఅంటే నాకు లేద న్నమాటేమిటి. నామూలాంగా పిలిచిందిలే. ఇం తలోకే మీయింటి ఆడపడుచుతనాని కేమీలోటు రాదు.

భావమ్మ:—చాల్లే అన్నిటికి నీవే పూనుకొని వస్తావు?

పుల్లమ్మ:— ఏం చెయ్యమంటావు. నాముఖారవిందము, గుం
డుసూదిలాగు నీవు పొడుచుకొని రావడం బాగుం
డేం?

భావమ్మ:— అదికాదో పుల్లమ్మోదినా? నిన్నన్నానా చెప్పు
మటే?

పుల్లమ్మ:— కూడా అంటే.

భావమ్మ:— కూడాఅంటే కూడాఅన్నమాటే. అరుగో చూ
డు మనకూడా రాబోయ్యేవారంతా ఆరామమ్మ,
ఆబొడ్డపాటివారి వెంకమ్మ, ఆరేణిగుంటవారి రుక్మ
ణమ్మ.

పుల్లమ్మ:— ఓహో!

ముగురాడువాండ్రు గూడిన
సుగుణాకర పట్టపగలె చుక్కలు పొడుచున్.

[అని అందఱును గుమిగూడి గుజగుజలు వోవుచుందురు]

సావిత్రి.— బాగుంది సొద. అదిగో చూడండి. సత్యవతి అ
ప్పుడే ఒకబిందె యింట్లోపోసికొని రెండవ బిందెకు
వెడుతూవున్నది. మనకిక్క డేనక్కలు కూస్తున్నాయి.

వెంకమ్మ:— దానికీ మనకీ సాటవటరా! దాన్నింతప్పట్నిం
చి ఎఱుగుదును. ప్రొద్దున్నే లేస్తుంది. పిల్లలను లే

పుతుంది. వాళ్ళా తానూ కల్యకృత్యాలు దీర్చికొన్నాక పిల్లలకు తలలుదువ్వి నీళ్లుపోసి శుభ్రమైన దుస్తులు తొడుగుతుంది. తాను తలదువ్వుకొని నీళ్లు పోసికొని శుభ్రమైన పొడిబట్ట కట్టుకొని, చెఱువుకు వెళ్ళి రెండుబిందెల మంచినీళ్లు రెండవకంటివారికి తెలియకుండా ఇల్లువెళ్లి, అట్టేతెచ్చుకుంటుంది. పెందలకడే వంటచేసి అత్తమామలకు బత్తితో పెట్టి భర్తా తానూ భుజించి, ఎంతో చక్కగా నేర్పుగా ఇల్లు దిద్దుకుంటుంది. తీఱికున్నప్పుడు మనకుమల్లే పెత్తనాలకుపోక పుస్తకంతో కాలక్షేపం చేస్తుంది. చదివి అర్థం చెబుతుంది. మొన్న మధ్యాహ్నం గాబోలు చూచాను. అత్తగారిని కూర్చోబెట్టి రామాయణం చదివి అర్థం చెబుతూవున్నది. వినడానికి గనడానికి ముచ్చటేసింది.

పుల్లమ్మ:...వినడానికి ముచ్చటేసినా వెయ్యకపోయినా కనడానికి ముచ్చటేసింది. నడవండి, అడుగెయ్యండి. సావిత్రమ్మా నేనూఅయితే ఈపాటికి నీళ్లముంచుకుని ఇంటికివెళ్లి కూరపోపెడుతూ వుందుము.

రుక్మిణమ్మ:—ఏం కూరపెట్టా! ఈవేళ మీాయింట్లో!

కో నేరు.

పుల్లమ్మ:—నిన్నగాక మొన్న కాపరానికొచ్చావో లేదో మాయూరు, నీకూ నాతో సరాగమే! ఏంకూరా?

రేనిగుంటకూర.

రామమ్మ:—పుల్లమ్మ మఱీ పిల్లమ్మ అవుతోంది. మళ్లీ ఓమన గుంటలాడేటట్టుంది.

పుల్లమ్మ:—నేనన్నదానికి పెడర్థము చేసికోకపోతే మన కండజక్కీ నవ్వుతూంటేపడే చెక్కిలిగుంట లనుకోకూడదూ? [అని అనుకుంటూ నిష్క్రమింతురు.]

దృశ్యము ౨ — కోనేటిగట్టు.

— ◊ —

కాపలాకాసేవాడు:—"ఎల్లిఎల్లి కెళ్లినాను గోంగూరకే మాయదారి అత్తగారు గోంగూరకే"

[అని పాట మొదలుపెట్టి అంతలో చెఱువులోనికి దున్నపోతు దిగడం చూచుట అభినయించి] "ఎహేయ్! ఎహేయ్!" [అని, పోతు పైకెక్కిపోవడముచే శాంతించి తనకు తెలియకుండ వచ్చిదిగిన ఆడువాండ్రనుద్దేశించి] ఈయూరు కోనేరుకు కాపలాకాసే కష్ట ఏకాపుల కంపతంలోనైనా పాలేరుతనం చేసు

కుంటూ నొష్లను గాసుకోవడం మెఱుగు.—బట్టలు పుతక్కండి—మామ్మగారూ! పుల్లమ్మమ్మగారూ!అంటే, పుల్లమ్మగార్కి పుస్సు—అస్సు! ఇస్సు! అవిగో? మేటిడు. బిందెతోమకండి అవ్వగారూ! భావమ్మవ్వగారూ! అంటే, భావమ్మగారికి బారెడు. గండ్రిసుక్కొట్టి వెంకట్రాయ రాసినట్టదే రాయడం. అదిగో కాగుబింపె.—స్నానంచేయకండి, తల్లిగారూ! సావిత్రిమ్మతల్లిగారూ! అంటే సావిత్రిమ్మగారికి తగని తామసం—నూనెరాసుకున్నతలతో అదిగో! బుళుకుబుళుకు మునగ లేవ మునగ లేప—బందచెయ్యకండి అప్పగారూ! వెంకమ్మప్పగారూ! అంటే వెంకమ్మగారికి అరికాలమంట. కసపిస—అదిగో పేడతొక్కొచ్చిన కాళ్ళతో—గట్టాడ గొట్టకండి—అక్కగారూ! రామక్కగారూ! అంటే రామమ్మగారికి రవరవలు రుసరుసలు—అదిగో కాస్త పచ్చిమట్టిఅంటూ బెల్లుకుబెల్లే—పావంచాలమీద ఇందుగతీయకండి అమ్మగారూ! రుక్మిణమ్మగారూ! అంటే రుక్మిణమ్మగార్కి కారాలు మిరియాలు. అదిగో! నొక్కినొక్కి ఒకటే అరగతీత— ఆ! ఆ! ఆ! [అని వేలుద్దేశించి] గ

ప్పుచిప్పగా! మరిడిగా! ఒరేవు మరిడిగా! గొడ్లను ది
గేస్తున్నావు. ఎహేంయ్! ఎహేంయ్! మళ్లేంయ్! మళ్లె
య్!—[సత్యవతి వచ్చుట జూచి] మీరా! సత్య
వతమ్మగారూ! అమ్మో! వెళ్లండి! వెళ్ళండి! దణ్ణాలు.
ఆనక మీయింటికొస్తా! కొంచెం నెచ్చినన్నంలోకి.
పచ్చడుంటే పెట్టించండేం—ఎహేంయ్! ఎహేంయ్!మ
ళ్లెయి! మళ్లెయి! [వరహా వచ్చుట చూచి] వహ్వా!
వహ్వా!—[తిరిగి మఱియొకవైపు మఱలి] ఎహేయ్
ఎహేయ్! నన్ను తెగ్గొట్టక మానవు. ఈదరిద్రపుమా
లిన గొడ్లని పూర్వకాలంలో కిటుస్మొగ్గా కాసేవా
డో—[తనలో కూనరాగం తీసికుంటూ]

"వాకరి వాకరి కొప్పులోను
గుప్పిడేసి మల్లెమొగ్గలు
సత్తెబాంన కొప్పులోను సన్నజాజులు."

ఒరేయి! ఒరేయి! ఓరి! గేదెనల్లా ఒగ్గెయ్యడమే? ఒ
గ్గెయ్యడమే? [అంటూ నిష్క్రమించును.]

దృశ్యము 3 ... నీలాటిరేవు.

... ♦ సత్యవతి దిః నీళ్లు ముంచుచు ♦ ...

పాట.

— ♦ —

ఆహా! యీకాసారము
మోహన జలపూరము.
i అందమైన తామర పూ
లింగువిచ్చు హాసముగా
సుందరముగను పైనగాలి
యూఁదుకొనెను హాయిగా [ఆహా]
ii ఇందుధరుని శిరముగంగ
కెంపు సుపుయు సారము
చిందు చిన్ని కెరటాలను
గందగుఁ గడఁదీరము. [ఆహా!]
[అని నీళ్లబిందెతో వెలికి వచ్చును.]
[నిష్క్రమించును.]

———

దృశ్యము ౪ — [దూరంగా రావిచెట్టు, గౌరిదేవి రాతివిగ్రహము, దగ్గరగా తుమ్మిపూలు పూచినచిన్ని మొలకలు. సత్యవతి నీళ్లబిందె రావిచెట్టు చుట్టునున్న తిన్నెపైనిబెట్టి తుమ్మిపువ్వులు కోయుచుండును. "వరహా" అను నామె అటు వచ్చుచుండును.]

వరహా.—ఏమిటమ్మా! సత్యవతమ్మా! నీవు ఈవూళ్లో ఉన్నావు?

సత్యవతి:—వరహాలూ! ఎప్పుడొచ్చావు. ఏదో మాటమీద మాటొచ్చి మీవదిన సావిత్రి నీవిషయ్య వ్రాస్తావంది. ఫలానప్పుడనిమాత్రం చెప్పలేదు. నీవంట్లో బాగా ఆరోగ్యముగా నున్నదా? మావారి కీవూరు బదలాయింపయింది. ఇక్కడ ఉంటున్నాం. ఎప్పుడో బడిలో చిన్నప్పుడు చదువుతున్నప్పుడు చూచా! మళ్లీ ఇన్నాళ్లకు నీసందర్శన మబ్బింది. నేడెంతో సుదినం. ఇంకా నాలుగు రోజులుంటావా? ఈలాగెక్కడినుంచి రాక?

వరహా:—ఉంటా! కలుసుకుంటా! కాస్సేపాలా "షికారు"

వెళ్లి సృష్టివైచిత్ర్యములను గనిపెట్టి, మంచిగాలిని పీల్చి వస్తున్నా—ఏమిటమ్మా! కోస్తున్నావు?

సత్యవతి:—ఇవా? ఇవి పార్వతీపరమేశ్వరులకుఁ బ్రీతికరములై, ధవళనిర్మలినములై, వినయవిధేయతలకు దాహరణములా అన్నట్టు ఆకులచాటున నణగి మణగియుండు తుమ్మిపువ్వులు.

వరహా:—నీజడలోవి?

సత్యవతి:—అవా? అవి యిచ్చకోలంది పేరయిల్లాండ్రు సయితము గోసికొని కొప్పులందున ముడుచుకొను పచ్చగన్నేరుపువ్వులు కొన్ని, వేకువనే లోకబాంధవుని విలోకించుచు నతిసుందరంబుగ వికసించి సువాసన రహించు నెరభ్రాంతమర పూరేకులు కొన్ని.

వరహా:—అవన్నీ తల్లో పెట్టుకున్నావు? అనుగులడుగున నలుగుచున్నదు నలుసుల్లాంటివివేమి చేయుదువు?

సత్యవతి:—వీనితో గౌరిదేవిని పూజింతు.

వరహా:—గౌరి అన?

సత్యవతి:—పూర్వకాల మప్పులో అక్కడ ఆరాధికిరించ చెలిసిన వేల్పంటారు. కాని గౌరిఅన నాఅభిప్రాయము జగత్తంతకు ఆధారభూతమైన శక్తి. ఆశక్తి

లేనిదే మన సేవనీ జేయనేరము.

వరహా:—జగత్తుఅంతా శక్తిసుర్పమగు నెడల ఈశ్వరభావమేమి?

సత్యవతి:—ఈశ్వరుఁడన మనలో నిమిడియున్న శక్తిని మన కిహపరసాధనముగఁ బరివర్తింపఁజేయు నొక యింగితవ్యక్తి. రెంటికిని భేదమేమియులేదు. కావుననే భార్యాభర్త లొకరెక్కువ యొకరు తక్కువ యని యనుకొనకుండ నన్యోన్యము ప్రేమించుకొనుచు నన్యోన్యము గౌరవించుకొనుచు తమతమ విద్యుక్తధర్మములను నెఱవేర్చుకొనుచుండవలెను.

వరహా:—ఇంతమాత్రము మనము మనస్సులో నుంచుకొనిన చాలదా? బాహ్యాడంబరముగ పువ్వులతో దివ్వెలతో పసుపుకుంకుమములతో శ్రీగంధాలతో హారాలతోఁ బూజసేయవలెనా?

సత్యవతి:—ఆహా! భగవదారాధనమందు, పూజనిమిత్తము పువ్వులుగోసినా, గంధముతీసినా, వస్తువులు జేసినా, మన మనస్సు మంచి నలవఱచుకొనుచు, సృష్టియందు గౌరవభావము నినుమడించుకొనును. ఎందుకు? నేను మాయింటియొద్ద ఒక చిన్న పూలతోట వేసి

తిని. అందేనిత్తైము మల్లి, నిత్యమల్లి, బంతి, చామంతి, మందారము, మంకెన్న, జాజి, విరజాజి, నీరగోరింట, నీలాంబరము ఏదోఒకటి విరివిగఁ బూయుచు ఆపరమాత్మునియొక్క అపారమైన ప్రేమను ప్రకటించుచుండును. ఆపూలపైఁబడు మంచునీటిబిందువుల ముందు పన్నీరెందు కనిపించును. రెమ్మలపైనుండి వీతెంచు విమలవాయుపోతములముందు వినన కర్రలు మూలబడును. రేకులపై రంగులముందు కల్లబొల్లి సింగారాలు సిగ్గుగొను. ఇఁక బాహ్యాడంబరమున కెడమేది?

వరహా:— నీవాగ్ధోరణి వర్ణనాతీతమగుఁగాని దేవుఁడన ఆ రాయి యొక్కటే?

సత్యవతి:— అట్లైవరనిరి? దేవుఁ డంతటను నిండియున్నాడు. చిన్న గులకరాయియందును, పెద్దబ్రహ్మాండమందును ఒక్కరీతిని విలసిల్లుచున్నాడు. రాతిని బూజించు లేలనన: ఆసమార్చనమందు మనకు నిదానము నమ్మకము భక్తి కుదురును. నీకు గనుక ఒక్కసారి కాసంత రాతియందు, కదలా మెదలనిరాతియందు, కఠినమైన రాతియందు, భగవంతుఁడు

న్నాడను నమ్మకము చిక్కఁబట్టినా — ఆరాత్రిపై న
ల్లిల్లాడుచు చల్లనిగాలి వీచు రావిచెట్టునందు, వేప
చెట్టునందు, ఆచెట్లపై వానగురియుచు సంచరించు
మేఘములందు, ఆమేఘముల చాటునుండి వెలుతు
రిచ్చు సూర్యచంద్రనక్షత్రాదులయందు ఆసూర్య
చంద్రులకు చోటిచ్చు ఆకాశమందు ఆఆకసముక్రిం
ద మనోహరంబుగనుండు పచ్చని పంటభూమియందు
అంతటను భగవంతుడున్నాడను నమ్మకము సహజ
ముగ తనంతనే ప్రబలు. కేవలము రాతియందే దే
వుడున్నాడని పూజించువారు మూర్ఖులు. రాతియం
దు దేవుడు లేడనుకొనువారంతకన్న మూర్ఖులు. భ
గవంతుని మనస్సులో నమ్మినవారికి చరాచరజంతు
కోటి సమస్తమందును రాళ్లయందును శిల్పయందును
అంతటను కనిపించు. ప్రహ్లాదునకు నృసింహమూర్తి
స్తంభమందు ప్రత్యక్షమయ్యెనని మనము చదువమే?
కావలసినది భక్తి. భక్తిలేనిపూజ పత్రిచేటు.

వరహా:— సరే. రాయిఅంటే సృష్టిలోనిది. రావిచెట్టంటేసృ
ష్టవేసింది. వాటిని పూజింపవచ్చుననుకుందుము. కాని
బంగారు ప్రతిమలకు, ఇత్తడిబొమ్మలకు, గోడల వెల్ల

కు బొమ్మలెట్టి పూజిస్తారే వాటి నేమందువు?

సత్యవతి:—తల్లి కానా! అవి పురాణములలో చెప్పబడ్డ మహాపతివ్రతలను గురించి పుట్టబడ్డవి. అవే మనకు ముక్తి నిచ్చునవి. భగవద్భక్తితత్పరులమై మన కేమియు నక్కఱలేదని మనముండవలెనన్న నుండవచ్చును. కాని పురాకృత పరికృత సంబంధమైన సంసారబంధమందెప్పుడు మనము పట్టుబడుచున్నామో అప్పుడు మనకు కష్ట నిష్ఠురములు తప్పవు. అట్టి క్లిష్ట సమయములందు మన మెట్లు నీతిపరులమై యుండవలెనో, మన పాతివ్రత్యము నెట్లు మనము కాపాడుకొనవలెనో ఎట్లతిథుల సత్కరింపవలయునో, అత్తమామల నెట్లు భక్తితో బూజింపవలయునో, ఎట్లు దుష్టుల బారినుండి తొలగిచనవలయునో, ఎట్లనుదినమును శుచిశుభ్రత కలిగి సంతోషముతో నొప్పవలయునో, ఎట్లు ఇల్లుదిద్ది తీర్చుకొనవలయునో, నేర్పు ఓర్పు ఎట్లుండవలెనో మున్నగు సమస్త సద్విషయములూ ఆవ్రతములకు మూలములైన మహాయిల్లాండ్రకథలను జెప్పుకొనుటలో మన మనస్సుల పట్టియుండి కష్టకాలమున మనల గట్టెక్కించు. గుర్తెఱిగి చేనబడ్డట్టు కాకుండ అర్థము చే

కొ నేర.

సికొని సదాచారసంపత్తిని చేసినవో మనకవి యెం

తయో మేలు సేయు.

వరహా:—మఱి నీవు ఏమివ్రతములు పట్టినావమ్మా!

సత్యవతి:...అన్నీని. ఈవేళ నాకు శుక్రివారము.

వరహా:-నీకు ఈవేళ శుక్రివారముకదా, ఎంతో ఆచారవం-

తురాల్నంటున్నావుకదా. చెన్లో నీళ్లుపోసుకోకుండా

తడిబట్ట కట్టుకోకుండా, బిందె తోసుకోకుండా మం

చినీళ్లింటికి తేవచ్చునా?

సత్యవతి:...నన్నన్నందుకు కామగాని వరహాలు గబుక్కున

ఎవర్నీ ఆలా అనరాదు. మన మెప్పుడూ మంచినీ

ళ్లు త్రాగేచెర్లో స్నానము చేయరాదు. అందులో

బట్టలుతకకూడదు. బిందెలు తోమతగదు. అంతి

యకాక తడిబట్ట కట్టుకొని అది ఒంటినంటిపెట్టుకు

నీళ్లోడుతూవుంటే వీథమ్మట ఆడుది నడచుచున్నదను

మంచిదికాదు. మనయొక్కయు మన సంఘముయొ

క్కయు ఆరోగ్యమును కట్టుబాటును మనము కాపాడ

వలయును. అందుచే నేనుదయముననే ఇంటియొద్దనూ

తికడనే బిందె తెల్లగ తోముకొని, అక్కడే రాతి

పైని బట్టలుతుకొక్కని, నీళ్లుపోసికొని మడిచీర కట్టు

కొని, మంచినీళ్లు తెచ్చుకొందును. నీళ్లుపట్టుకొని వచ్చుటలో వీధిలోని ధూళీ దుమ్ము, ఆకుఆలము పడకుండునట్లుగను నీళ్లుముంచుటలో వడపోత కనువుగ నుండునట్లును, తెల్లని యంగవస్త్రమొకటి ఆపరిశుభ్రమగు బిందెపై కప్పియుంతును.

వరహా:—బిందె నీవే తోముకొని, బట్టలూ నీవేఉతుక్కొని నీళ్లూ నీవే తెస్తావా? సత్యవతీ! ఇన్నిపనులు చేసికొన్న వెనుక ఇంకా నీకు షికారు వెళ్లే "ప్లెజరు," వార్తాపత్రికలలోని సంగతులు తెలిసికొనే "లీజరు" ఉంటదనుకొంటా.

సత్యవతి:...ఉండదనుకుంటే ఉండదు. చైత్రమాసములో మాకుటుంబమంతా భద్రాచలయాత్ర చేసినాము. అప్పుడు పట్టిసము పాపికొండలు పర్ణశాల కన్నులపండువుగ చూచి వచ్చినాము. సాకావిహారములకు బోయి అల్పాహారములు భుజించునప్పటికన్న యెక్కుడు వింతగ యెక్కుడు సంతోషముగ దారిలో ఇసుకతిప్పలమీద వండుకొని తిన్నాము. వైశాఖమాసములో విశాఖపట్టణము మాఅన్నగారి పెద్దమ్మాయి పెళ్లికివెళ్లి సింహాచలము చూచివచ్చినాను

ఆమాధవపథార ఆకాశధార వర్ణనాతీతములు. జ్యే
ష్ఠాషాఢ మాసములలో మామిడితోటలో కాపుర
మున్నాము. అప్పుడుకూసిన కోయిల ఇప్పటికిని నా
చెవిలో కూస్తూవున్నట్లుండును. శ్రావణమాసములో
ఇంటింటికి శనగలకు వెడతాను. స్నేహితురాండ్రింద_
ఱిని పలుకరిస్తాను. భాద్రపదమాసమందు వినాయ
కు చవితికి పురాణం వింటాను. ఆశ్వయుజమాస
ములో అట్లతద్దికి దసరాపండక్కి అందఱమూ కలసి
ఆటపాటల నానందంగా గడుపుతూవుంటాము. ఇట్లే
ఎప్పటికప్పుడు మనకు విజ్ఞానమును, వినోదమును, గ
ల్గించు పండుగులు, పర్వదినములు, తీర్థములు సార్థ
ములు మన పూర్వు లేర్పాటుచేసియే యున్నారు.
వానికొఱకని చెప్పి పనికట్టుకొని రోజూ 4 గంట
లకో చావడిలో సమావేశం కానక్కఱలేదు. శా
స్త్రలంటావు. ఒకపత్రిక చదువుకొని అందులోని
అంశములు గ్రహించి అందలి మంచిననుకరిస్తే పది
వేలు. చూడు. వరహాలమ్మా! అన్నీ మనం చేసికో
వడములో వున్నది. ఈవేళ భర్తకాసంత భోజనము
నకు రావడము ఆలస్యమైనా విసుక్కుంటూ కసు

క్కంటూ ఆన్నీనుకొట్టి ఈన్నీనుతిట్టి చెంబుతన్నేసి గిన్నె బోర్లదోసి ఉన్నపని రెండింతలయ్యేటట్టు కాళ్ళచేతులా తొక్కుళ్ళా దేకంటు ఐంతవంత సేపూ వాల్మీక రామాయణం చేతబుచ్చుకొని నిశ్చలబుద్ధితో పఠిస్తూంటే శ్రేయస్సు. అట్టి మంచికొవ్వాను చిట్టిచిట్టికథలు, ఇతిహాసాలు, చెప్పనచ్చును. కాలను మనము వృథాపుచ్చరాదు.

వరహా:...అవునో! అంతా మనం చేసికోవడంలోవుంది. అనుకోవడంలోను అట్టహాసంగా ఉపన్యాసాలివ్వడంలోనూ లేదు. సత్యవతమ్మా! నిన్ను జూచినకొలదీ నాకుకూడా ఈనాడుగూ ఈడోపుూ ఈనులోచనాలు తీసివేసి బిందెప్తుకొని చెఱువునుండి మ్మంచినీళ్లింటికిం గొంపోవాలని కోరక పుట్టుచున్నది.

సత్యవతి:...నీమాటకు నాకుచాలా సంతోషము వేస్తాంది. మన మర్యాద కాపాడుటకు మన ఆరోగ్యము నిలుచుటకు మనకట్టూ మనబొట్టే అవలంబింపం దగ్గవి. ఆముక్క నేను మొట్టమొదటనే అనాలనుకున్నాను గాని అవి నీకెట్టి సదుపాయమిచ్చుచున్నవో అని ఊరకున్నా. మఱియు నింటి సంబంధమగు బట్టలుత

కడవు, నీళ్లుతోడడము, పాదులు పెంచడము, ప్రాలుకోయడము మొదలగు ఐచ్ఛికసేవ మనకు వ్యాయామము. బిడ్డలయొక్క చదువుసంధ్యలు కనిపెట్టి చూడడము, వారిపరిశుభ్రితసౌశీల్యమునిలబెట్టడము మనముచేయు దేశసేవ. యేమన మనయిప్పటిచిన్నిబిడ్డలేముందుముందు పెద్దవారలై మనదేశ ముద్ధరించువారు. ఇరుగుపొరుగువారు నొవ్వకుండ, ఊరిలోవారు మనపై రాలురువ్వకుండ జాగ్రత్తతో మెలంగుటయే మన సంఘజీవనము.

వరహా:—తల్లీ! ఇవన్నీ తోడివారికి బోధసేసి వారినికూడ నీత్రోవకు ద్రిప్పికొనుము.

సత్యవతి:— ఎప్పుడును జెప్పుటకన్న జేయుట మేలు. అమ్మా వరహాలూ! నిన్న చాలసేపనవసరముగ నాపితి. మన్నింపవలయు.

వరహా:-నీవు నన్నాపలేదు. నేనే నిన్నాపితిని. నన్ను మన్నించి నీతోగూడ నేను గౌరిపూజసేయుటలో జతగా నైకొనుము. నీవంటియుత్తమురాలు ముల్లోకములకలంకారము: ఇప్పుడే యింటికి జని బిందెతో వచ్చెదాన. [అని నిష్క్రమించును.]

సత్యవతి:—శుభస్య శీఘ్రము. అవశ్యము రమ్ము. నేనిందే యుందు. అమ్మగారో! వరహాని చూచి ఆమెవల్ల సమస్తము వినికొంటిని, ఆమెతోఁగూడ తక్కుంగల నాసోదరీమణులెల్ల ఇటు వచ్చుచున్నారు. నేనును గౌరిని డాసియుందు. [నిష్క్రమించును.]

దృశ్యము ౬ — గౌరిపూజ — పాట — ప్రదక్షిణము.

అందఱు:— భానూదయమునకు ముందె
ప్రక్కనుండి లేచెదన్ ॥
స్నానమునంట జక్కఁజేసి
సంతసముగ మడిఁగట్టెదన్ ॥
మానుగ నే మంచి పసుపు
గంధమునుండి తెచ్చెదన్ ॥
అనఘమను అంబ! నీకు
అర్చనమును జేసెదన్ ॥
తల్లి! కావు నన్నెప్పుడు
తల్లి! దయన్ గనుమినన్ ॥
ఉల్లమలర నీదు పట్టు
చల్లగను మ్రొక్కెదన్. ॥

శ్లో సీ ఉ.

సత్యవతి:— అత్తమామలకును సేవ
అంధుడైన సా[illegible]నే
అల్ల సాధు సావిత్రిని
అనుసరింతు సప్పుడు ॥

పుల్లమ్మ:— ప్రియుని ప్రాణమును విడని
ప్రేమ నడవి సుక్కెనే
అఖిలపుణ్యాంగన [illegible]
నాత్మలోన నిలుపుదన్ ॥

సావిత్రి:— అత్తమామలకు [illegible] సేవలు
అందరు [illegible] దా
ధర్మబుద్ధి [illegible]
[illegible] ॥

వరహా:— కలహాకంఠ [illegible]
కొలువుసేయు చుండెయు[illegible]
సత్యశౌచ శాంతులనన్
చంద్రమతి సతి[illegible]పావన్ ॥

— ॐ —

శాంతమ్మ:— శివకేశవ స్వయంభవులు
చిన్ని [illegible] గను
అ[illegible] [illegible] [illegible]చిన
అనసూయను [illegible]దన్ ॥

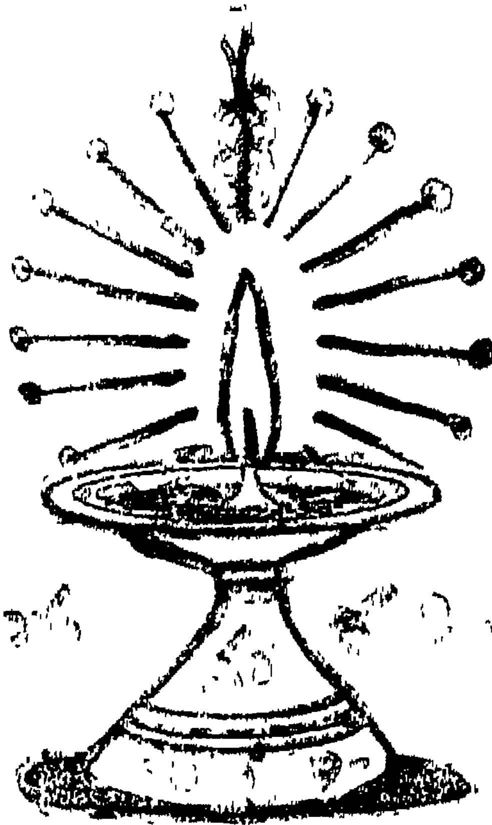
భామమ్మ:... భర్తతోడ వనమునేగి
[illegible] [illegible] నా
మ[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]ని [illegible]దన్ ॥

భావమ్మ:... కష్ట[illegible] [illegible]
కలిని బాసి నలు[illegible]
ధన్యత గను[illegible] సాధ్వి
దమయంతిని [illegible] ॥

రుక్మిణమ్మ:—గ[illegible] [illegible]గ[illegible]
గ[illegible]మిన్న [illegible]
రమ[illegible] భర్తతోడ
ప్రాణవిభుని [illegible]చెదన్ ॥

[నిష్క్రమింతురు.]

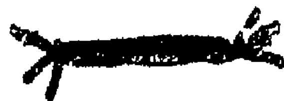
అమ్మలారక్కలా [illegible]పోదాము నాడు
మీయిండ్లకడ [illegible] మేలునొసగు[illegible]
మాయిండ్లకును మేము మంచిగ[illegible]
మయిన మిమ్ముల [illegible] నరయ మము మీరు
ఎప్పుడు మఱువక [illegible]చుకోవలయు[illegible]
మిమ్ముల మమ్ముల [illegible]దిని నేడు
గూర్చిన దైవాన్ని కొనియాడవ[illegible]ము.

హారతి! జయహారతి! శుభహారతి!

భారతి! పార్వతి! రమాసతి!

హారతి! జయహారతి! శుభహారతి!

ఏతత్కవికృతము లింతవఱకు నచ్చుపడ్డవి.

(1)	భావముగళి	రు 0-4-0	రు 1—0—0.
(2)	జనపదములు	0-4-0	
(3)	కుమారీకంఠము	0-4-0	
(4)	మాతృదేవీ సంకీర్తనము	0-4-0	
(5)	కలయితము	0-4-0	
(6)	ప్రకృతిచందనము	0-4-0	రు 1—0—0
(7)	ఆత్మహత్య	0-8-0	
(8)	నెలబాలుడు	0-12-0 (8–10)	
(9)	వేణువు		
(10)	[illegible]		
(11)	వివిధకుసుమావళి (రెండవకూర్పు)	0-12-0	రు 1—0—0.
(12)	ఆగడములు	0-12-0	
(13)	చదువులదుత్త	0- 4-0	రు 1—0—0
(14)	చిట్టికైత	0- 6-0	
(15)	పొట్టికైత	0- 8-0	
(16, 17, 18)	తర్వు	0-14-0	రు 1—0—0
(19)	నా సేవ	0- 4-0	

— ♦ కొండకొలను —— పసితొత్త్రల ♦ —

ప్రత్యేక సౌకర్యము.

వెనుకటి పుటనుగల పొత్తములన్నియు నొకేపరి అయిదు రూపాయలకు దీసికొనువారు శాశ్వతపాఠకులుగ బరిగణింపఁ బడుదురు.

వివరములు వలసినను

పొత్తములు వలసినను

కవి కొండల వేంకటరావుగారు,

నరసాపురము,

పశ్చిమ గోదావరి,

అని వ్రాయనగు.

విశేష గమనిక.

పొత్తము (11) వివిధకుసుమావళి:— పాఠశాలల పఠనీయ గ్రంథముగ నంగీకరించబడినది.

పొత్తములు 1, 3, 6, 7, 8, 9, 10:—పుస్తకభాండాగారముల నిమిత్తమై యంగీకరింపబడినవి.